

УДК 81

ПРАЯЎЛЕННЕ БІЛІНГВІЗМУ НА ТЭРЫТОРЫІ МАГІЛЁўСКОЙ ВОБЛАСЦІ

К. А. Давідовіч, навучэнка гр. М-423

А. Я. Васільева, выкладчык

УА “Магілёўскі дзяржаўны політэхнічны каледж”

Уводзіны. Сучасная моўная сітуацыя на Беларусі характарызуецца пераважна суіснаваннем і выкарыстаннем беларускай і рускай моў і можа быць вызначана як беларуска-рускае двухмоўе. Нацыянальнае беларуска-рускае двухмоўе прадстаўлена індывідуальным беларуска-рускім (калі побач з роднай беларускай двухмоўны індывід выкарыстоўвае і рускую мову), руска-беларускім двухмоўем і індывідуальным беларускім і рускім аднамоўем. Значная частка насельніцтва Беларусі актыўна карыстаецца і рускай, і беларускай мовамі ў розных сферах грамадскай дзейнасці. Аднак існуюць і значныя кантынгентны людзей, якія практычна карыстаюцца толькі якой-небудзь адной мовай. Калі ж браць пад увагу і пасіўнае валоданне другой мовай, і ўспрыманне на ёй пэўнай інфармацыі, то трэба прызнаць, што ўсё беларускае насельніцтва з’яўляецца двухмоўным. [1, с. 57]

Білінгвізм, ці двухмоўе, – валоданне і папераменнае карыстанне дзвюма мовамі У навуковай літаратуры можна знайсці і некаторыя іншыя азначэнні гэтага паняцця. І гэта зразумела, бо білінгвізм – гэта вельмі складаны моўны і маўленчы працэс. Так, Ю.Д. Дзшырэў вызначае двухмоўе як «вольнае валоданне ці проста валоданне дзвюма мовамі». На думку даследчыка, двухмоўе пачынаецца тады, калі ступень авалодання другой мовай шчыльна набліжаецца да ступені валодання першай. [3, с. 83]

У сваёй рабоце прааналізуем і сістэматызуем атрыманы ў даследаваннях матэрыял пра ўплыў білінгвізму на кагнітыўныя працэсы і індывідуальныя асаблівасці асобы, а таксама паспрабуем выявіць перавагі двухмоўя і звязаныя з ім складанасці. Мэта даследавання - вывучэнне моўнай сітуацыі на тэрыторыі Чавускага і Шклоўскага раёнаў Магілёўскай вобласці. Для вырашэння мэты былі пастаўлены наступныя задачы:

1. Разгледзець паняцце “білінгвізм”;
2. Правесці сацыялінгвістычнае даследаванне моўнай сітуацыі на пэўнай тэрыторыі;
3. Вызначыць, якая мова выкарыстоўваецца насельніцтвам Магілёўскай вобласці ў камунікацыйнай сферы.

Для вырашэння пастаўленых задач былі выкарыстаны наступныя метады: аналіз навуковай літаратуры па тэме; правядзенне анкетавання і сацыялінгвістычнага даследавання.

Асноўная частка. Для таго, каб высветліць як двухмоўе праяўляецца ў камунікацыйнай сферы насельніцтва Магілёўскай вобласці былі складзены анкетны сацыялінгвістычнага апытвання і рабочыя праграмы для апісання моўнай сітуацыі. Для дасягнення мэты работы было праведзена апытванне жыхароў населеных пунктаў Чавускага і Шклоўскага раёнаў. Апытваліся людзі рознага ўзросту, пачынаючы з 18 гадоў да 70 гадоў. З праведзенага сацыялінгвістычнага апытвання можна зрабіць наступны вывад:

- насельніцтва валодае і беларускай мовай, і рускай мовай;
- пры размовах ў сям’і, з сябрамі, з суседзямі выкарыстоўваецца руская і змешаная руска-беларуская мова;
- у раннім дзяцінстве насельніцтва старэйшага ўзросту выкарыстоўвала беларускую мову, а больш маладае выкарыстоўвае рускую мову;
- кнігі і газеты купляюць на рускай мове;
- большасць рэспандэнтаў прызнаюць роднай беларускую мову, хоць валодаюць лепш рускай мовай і часцей яе выкарыстоўваюць.

- нязначная колькасць рэспандэнтаў бачаць сябе рускімі, беларусам і рускім, а пераважная большасць (больш за 80%) адназначна лічаць сябе беларусамі! Гэтая парадаксальная сітуацыя тлумачыцца наступным. Прадстаўнікі той ці іншай нацыянальнасці псіхалагічна настроены ідэнтыфікаваць нацыянальнасць і мову- самую яскравую прымету нацыі, што і адбывалася пры апытванні многіх жыхароў, хоць некаторыя з іх увогуле не карыстаюцца беларускай мовай.

У сітуацыі двухмоўя ўзаемадзеянне моў, якія кантактуюць, прыводзіць да інтэрферэнцыі, г. зн. пры маўленні на адной мове ўжываюцца элементы другой мовы. Іншым словам, інтэрферэнцыя прыводзіць да парушэнняў нормаў суіснуючых моў. Узровень інтэрферэнцыі залежыць ад ступені авалодання другой мовай, ад умення свядома адрозніваць факты розных моў і шэрага іншых прычын. Для

таго, каб выявіць наколькі часта пры маўленні на адной мове ўжываюцца элементы другой мовы, былі складзены рабочыя праграмы для апісання моўнай сітуацыі, бо беларуска-руская і руска-беларуская інтэрферэнцыя - з'ява даволі распаўсюджаная і закранае ўсе сферы моўнай сістэмы: фанетыку, акцэнтацыю, марфалогію, лексіку, сінтаксіс. [2, с. 220]

Пасля таго, як былі апрацаваны рабочыя праграмы можна зрабіць наступны вывад: у рускай мове двухмоўнага індывіда сустракаюцца такія беларускамоўныя фанетычныя рысы, як фрыкатыўнае [г] на месцы рускага выбухнога [г], [дз'] і [ц'] на месцы [д'] і [т'], ярка выражанае аканне, на месцы [л] у дзеясловах прашлага часу вымаўляецца [ў], на месцы гука [о] вымаўляецца гук [ы].

Разнастайныя інтэрферэнцыйныя памылкі на марфалагічным узроўні абумоўлены разыходжаннем у граматычным афармленні рускіх і беларускіх лексем (разыходжанні ў родзе і ліку, склонавых формах назоўнікаў), асабліва тых, якія маюць агульныя карані (рус. сабака, ж; боль ж; медаль ж. - бел. сабака м; боль м; медаль м;); многія словы вымаўляюцца па – беларуску (сломала руку, ушибла нагу, накрыла галаву), часта ўжываюцца характэрныя толькі для беларускай мовы прыметнікі ў форме назоўніка склона адзіночнага ліку мужчынскага роду (злы, малады, такі), у якіх адсутнічае [й] у канцы; адсутнічае зычны [н] у асабовых займенніках пры іх скланенні (с ним, без яго - рус. , з ім, без яго - бел.); вельмі часта ў мове ўжываюцца словазлучэнні, якія характэрны для беларускай мовы (смеяться с(з) него, думать про войну).

Ва ўмовах двухмоўя асабліва інтэнсіўна працякаюць працэсы інтэрферэнцыі ў лексіцы. Ужываючы некаторыя беларускія лексемы, рускай мове надаецца пэўная стылістычная афарбоўка: Меня угощали такими прысмаками! (бел. прысмакі мае вялікую яркасць і экспрэсіўнасць, чым рус. вкуности); Погода нам сприяла (ужыванне рус. благоприятствовала надае фразе кніжнае адценне); Я трохи (трошечки) опоздаю.. Беларускія лексічныя ўкрапанні ўжываюцца свядома з мэтай надання дадатковага нацыянальна-культурнага характару. [4, с. 183]

Заклучэнне. Першы значны вывад, які можна зрабіць на падставе прадстаўленага даследавання, заключаецца ў тым, што на тэрыторыі Магілёўскай вобласці мае больш шырокае распаўсюджванне “руская - беларуская мова” з адным зместам і дзвюма формамі выражэння. Усвядомленае выкарыстанне беларускіх элементаў у тэкстах на рускай мове - гэта хутчэй семантыка-стылістычны прыём, які дазваляе выкарыстоўваць рэсурсы абедзюх моў і актуалізаваць у свядомасці адрасата маўлення сацыяльна значныя і актуальныя для яго з'явы і паняцці.

Нашы назіранні над тым, як суадносіны моўных адзінак у свядомасці білінгваў стымулююць мэтанакіраванае выкарыстанне адзінак адной мовы ў тэксце на другой мове, яшчэ раз падцвярджаюць, што двухмоўе ўзбагачае карціну свету білінгвы і пашырае для яго (за кошт украпванняў) рэпертуар вербальных спосабаў выражэння ацэнкі і затэктавай інфармацыі. [2, с. 221]

Такім чынам, нашы даследаванні дазваляюць лічыць, што білінгвізм спрыяе лепшаму ўсведамленню роднай мовы і роднай культуры, развіваючы адначасова пачуццё талерантнасці да іншай лінгвакультуры. Беларускае слова ў рускамоўным тэксце – гэта не проста моўны знак, які імкнецца ўкараніцца ў лексічную сістэму іншай мовы, а згустак ацэначных канатацый і грамадска-палітычных асацыяцый.

ЛІТАРАТУРА

1. Вешторг, Г. Ф. Смешанные формы речи. Типология двуязычия и многоязычия в Беларуси / Г.Ф. Вешторг. –Мн., 1999. –101с.
2. Волинец, Т. Социокультурные процессы в Беларуси и двуязычие. Лингвистические и культурологические аспекты русского языка в сопоставлении с родным: доклады Междунар. конф. / Т. Волинец, И. Ратникова. — Пловдив, 1997. – 223 с.
3. Коряков, Ю. Б. Языковая ситуация в Белоруссии / Ю.Б.Коряков. – Вопросы языкознания. – 2002. – № 2. – 109с.
4. Потапова, О.Н. Языковая личность в условиях русско-белорусского билингвизма. Славянские языки: аспекты исследования / О.Н.Потапова. – Минск, 2009. – 267 с.

УДК 800.1

THE KNIGHT'S ARMOUR DESCRIPTION IN THE LITERATURE OF THE MIDDLE AGES

*А.Д. Ковалев, учащийся 9 «В» класс
Е.Б. Лавицкая, учитель
ГУО Средняя школа № 40 г. Витебска*

The Middle Ages... It is a huge period that takes place from the 5th to the 15th century. This era is famous for its sophisticated situation in social, religious, and cultural life. Why is it sophisticated? Even today there is no certain point of view whether it was dark and bloody time or the years of the improvements that have made the